

Svensk Boule växer fram

Historien kan skrivas på två sätt. Det kan handla om spelets utveckling och det kan gälla framväxten av organisationen. Oavsett vilket synsätt man väljer, så går det inte att gå förbi Jacques Adlivankin. Han har varit, och frågan är om han inte fortfarande är, den största profilen i svensk boule.

Givetvis skulle vi ha haft boule i Sverige utan Jacques. Men den skulle ha kommit senare och den skulle inte på långa vägar ha uppnått dagens storlek.

Jacques hade en fransk mamma och lärde sig spelet där det skulle utövas – i Provence. Som den eldsjäl han var försökte han givetvis introducera spelet på hemmaplan. I mitten av 50-talet bodde Jacques i stockholmsförorten Vällingby. Där lockade han grannar till den lilla fotbollsplanen på gården, trängde ut de bollsparkande småpojarna och började kasta kula. Grannarna fann visst nöje i "långkrocken" och Jacques kunde briljera med sina franska lärdomar. Smågrabbarna på Duvedsvägen blev glada igen 1962 för då flyttade Jacques till Fagersjö i motsatta änden av den stora huvudkommunen. Därigenom upphörde boulen i västra Stockholm (för att inte komma tillbaka förrän i slutet av 70-talet med legendariska Boulesällskapet Tillfälligheten).

I Fagersjö kom spelet att slå rot. Jacques rullade envist sina klot i Fagersjöparken och lyckades då och då få med sig grannarnas barn i leken. Den gamle farbrorn (32) var intresserad av ungdomar och deltog i organiserandet av fotbollen och ishockeyn i den nya stadsdelen. Så kom Fagersjö IF till och detta blev senare början till Sveriges första bouleklubb. Bouleklassiker som Torkel Hiertner, Gösta Nyqvist och Börje Norberg, för att bara nämna några, bor alla i Fagersjö. Av dagens elitspelare är exempelvis Peter Bengtsson uppvuxen i Fagersjö.

Samtidigt som boulen växte till sig i Fagersjö gjorde den små nedslag här och där i andra delar av stan. Jacques arbetade centralt och givetvis kastade han kula på lunchrasterna. Det skedde i Humlegården som fortfarande har värdighet som ett av Stockholms boulecentra. Här organiseras flera tävlingar årligen och elitserien har flera gånger spelats på dess erkänt svåra men roliga banor. Men hur många vet att de första inofficiella svenska mästerskapen genomfördes i "Humlan"? Året var 1967 och arrangör var Fagersjö IF (läs Jacques Adlivankin). Nya namn från denna tid värda att nämna: Gaston Koegelé, John Richette, Jean Adlivankin. Några resultat har emellertid inte, trots ivrigt forskande, kunnat utrönas.

Från och med nu är boulen inte längre enbart knuten till Jacques Adlivankin. Rapporter har inkommit om att boule utövades i stockholmsgrannen Sundbyberg i slutet av 60-talet. I början förekom tävlingsutbyte med andra boulecentra, men sedan mitten av 70-talet har boulen isolerats i "Sumpan" för att där bli en inte obetydlig korpsport.

Boulen blev kommersiell för första gången vid denna tid. En svensk agent för franska viner tyckte om sporten och antog samtidigt, att lite stöd åt den franska boulen kanske skulle kunna ge en puff till förmån för hans franska viner. Han hade förmodligen rätt, men bouleutövarna har senare valt att avlägsna sig från stödet. Importen av bouleklot övertogs av ett annat företag, som än idag har stor andel av bouleförsäljningen.

Dessförinnan gjorde vinagenten allvarligt menade försök att locka nya utövare till boulespelet genom att organisera små bouletävlingar som också annonserades i tidningarna. Tävlingarna fick namnet efter Pernod, den franska drycken som påminner ganska mycket om lakrits i smaken. Nils-Bertil Philipson nämns härmed vid namn, eftersom han på detta sätt tagit plats i historien och onekligen medverkat till spelets spridning.

Fransmän föregångare

Jacques Adlivankin är som sagt halv fransman. Flera "hela" fransmän i Sverige har också deltagit i introduktionen av spelet. I Slottsparken i Malmö sågs flera fransmän spela i mitten av 70-talet. De bildade klubben La Boule d'Or (det gyllene klotet) 1978. Mest drivande var Alain Lemaire, men hittills mest känd är väl Alain Mazza från Marseille som blev svensk singelmästare 1979 och 1981.

En annan fransman är Michel Gasc som verkar i Göteborg. Även han samlade fransmän och personer med fransk anknytning omkring sig för att kasta kula vid samma tid som landsmännen i Malmö. Michels klubb bildades 1978 under namnet Kanonkulorna. Han blev förresten den förste svenske mästaren i trippel tillsammans med sin son Dominique och Jean-Claude Kessler. Året var 1979 och platsen Gävle.

Gävles betydelse för boules utveckling i Sverige ska inte underskattas. Också där fanns det några fransmän, som gärna ägnade fritiden åt samvaro kring bouleklotet. Efter några år i Boulognerskogen (också ett franskinspirerat namn, men det är av betydligt äldre datum än boules i Sverige) ville de bilda klubb. Det skedde 1976 och dess namn blev La boules Joyeuse (det glada klotet).

Bland de första medlemmarna var den helt okände Jean Amiot, som skulle bli Svenska Bouleförbundets fjärde ordförande (1989) och som för övrigt inte alls är fransman, om nu någon trodde det. I motsats till de flesta franska invandrarna har han valt att anta svenskt medborgarskap.

1977 spelades för första gången Gefle Cup, som sedan dess återkommit varje år. Den tävlingen tillhör klassikerna och i början kom regelbundet deltagare ända från Skåne. Numera reser inte spelare så långt bara för att vara med i en vanlig tävling, om det inte gäller stora penningpriser förstås.

Den första banan

Nu är vi tillbaka i Skåne och det är tur det, för annars vore det risk att Bara Boule och Bo Laurin glömdes bort. Skälen till att det är angeläget att få med dessa storheter är två. För det första introducerades boulen i Bara 1976 utan inspiration från Frankrike. I stället påstås det, att Bosse Laurin hade varit på Mallorca och tjuvats av spelet. Han tog med det till sitt radhusområde i Bara som ligger i Svedala kommun utanför Malmö. Där kommer det andra skälet in i bilden. Bosse fick nämligen grannarna att hjälpa till med att bygga bana mellan radhusen. Banan blev den första i Sverige som byggdes enkom för spelet boules. Ur detta initiativ växte baraboulen fram ur den skånska myllan. (äntligen kom denna klassiska kliché till användning – snart blir det förhoppningsvis också tillfälle att tala om "vårt avlånga land".)

Förbundet bildas

Av vad som hittills sagts är det helt tydligt, att vi närmar oss själva bildandet av Svenska Bouleförbundet. 1977 var det dags. En kulen dag den 15 november samlades några allvarliga personer hemma hos Eva Jeanson på Jungfrugatan 13 på stockholmska Östermalm. –Tiden är mogen så man till varann, vi bildar en arbetsgrupp i syfte att bilda ett bouleförbund. –Men vad är det som hindrar att vi bildar förbundet direkt, frågade Åke Falkbäck från Fagersjö.

Sagt och gjort. Alla formaliteter kastades överbord och plötsligt befanns alla medlemmar i ett förbund. Allt enligt det protokoll som Eva skrev ihop. Övriga närvarande var Jacques Adlivankin (givetvis), Staffan Barkel och Nisse Warberg. Staffan hängde ihop med Eva och de kom från Kullaget och Nisse representerade Europa-film. Jacques hade hunnit med att bilda en klubb i Österåker, sen vi sist hörde om honom, men nu var han medlem i Svenska Boulesällskapet. Det ryktas att det snabba agerandet vid detta tillfälle mest berodde på, att mötesdeltagarna kände trycket från Skåne. Bo Laurin hade redan gjort sig känd för att handla snabbt och gruppen på Jungfrugatan vill rycka åt sig initiativet.

En styrelse utsågs i januari året därpå, men den första riktiga styrelsen valdes vid det första årsmötet som genomfördes den 11 augusti 1978 i Malmö. Detta möte sammanföll med de första officiella svenska mästerskapen. Då fanns 18 kända klubbar.

Svenska Bouleförbundets första styrelse:

Staffan Barkel, Kullaget, ordförande

Jacques Adlivankin, Österåker (igen)

Agneta Wrener, Kullaget

Nisse Warberg, Europa-film

Karlgöran Hansson, Bara Boule

Denis Bizot, La Boule Joyeuse

Hasse Conradsson, Kullaget, suppleant

Erik Arvebro, La Boule d'Or, suppleant

Annika Gustafsson, Österåker, suppleant

Michel Hallard, Fagersjö

Av dessa sitter Nisse Warberg alltjämt i förbundsstyrelsen. Han är förbundets evige kassör. Under mötet kom även fram, att Bizot var fransk medborgare, vilket inte ansågs tillbörligt. Mötet uppdrog därför åt styrelsen, att sätta in en ersättare för Bizot från La Boule Joyeuse. Det blev Jean Amiot, som sålunda även han i praktiken suttit med i SBFs styrelse ända från början.

Ett förbund var nu bildat. Många var lättade. Nu skulle utvecklingen ta fart. Men för dem som var med blev detta inledningen till en lång kedja av svårigheter och konflikter. Det första decenniet i Svenska Bouleförbundets historia kunde lika gärna beskrivas som stridernas årtionde. Samtidigt utvecklades sporten, därom råder inget tvivel. Låt oss börja med det sportsliga.

"Nybörjarboule"

Boule i Sverige präglades givetvis av initiativtagarna och entusiasterna. De blev stilbildare. Eftersom boule skulle spelas på sand, valde man så gott som alltid så jämnt underlag som möjligt då man skulle spela. Då var det ju lättast att rulla fram eller att krocka bort, när motståndaren kommit nära "grisen" som man uttryckte sig i äldre tider (av fra. Cochonet = liten gris).

Tävlingar arrangerades på fotbollsplaner och dessa skulle vara så släta som möjligt. I den mån banan inte var tillräckligt jämn, gick spelarna alltid fram och slätade ut underlaget. Vissa spelare kunde ägna extremt lång tid inför varje utkast åt att sopa banan. Bra kulor sköts bort, oftast med rena rullskott hela vägen från ringen, men alltid med nedslag minst en meter från det klot som skulle röjas undan. Få spelare sköt dock, eftersom det många gånger var lättare att stöta bort en motståndare samtidigt som man koncentrerade sig på att komma så nära lillen som möjligt.

Sällan räknades klot systematiskt, utan de flesta lag strävade efter att lägga in sina återstående klot i stället för att välja möjligheten att skjuta bort något motståndarklot och på det sättet skaffa ytterligare några extrapoäng. Kort sagt, man spelade över hela landet vad som numera kallas nybörjarboule. Detta gällde även fransmännen.

Internationella intryck

Omkring 1979 kunde viss förändring iakttas. En och annan avancerad spelare försökte sig på att skjuta så nära det tilltänkta klotet som möjligt och kanske allra helst med en direktträff – att skjuta på järn (från fr. "tirer au fer"). Vid denna tid återkom allt oftare spelare från besök i Frankrike och andra bouleländer. Alldeles säkert bidrog också de erfarenheter som kunde redovisas från VM i boule. Ett par spelare hade besökt VM, som det året gick i engelska Southampton. De redovisade sina erfarenheter i det nyhetsblad som sändes till medlemmarna vid denna tid.

Två nyheter var särskilt anmärkningsvärda. Den ena var just att man internationellt uppenbarligen alltid strävade efter att skjuta på järn. Den andra var, att VM alltid spelades som trippeltävling och inget annat. Det senare fick till följd att allt fler trippeltävlingar organiserades i Sverige. Tur var väl det, för redan nästa år deltog Sverige för första gången i VM. Tävlingen gick i Nevers, 25 mil söder om Paris och förbundsstyrelsen tog ut de båda svenska lagen, utan någon speciell kvalificering.

1982 infördes VM-kvalet, som blivit kvar sedan dess. Från 1983 har man fullt ut följt de internationella reglerna, även vad gäller utländska medborgares representation i landslaget. En, under vissa förutsättningar två, i Sverige bosatta men utländska medborgare får ingå. Utländska medborgare bosatta i Sverige får även delta i SM. Med hjälp av rejäla startavgifter i VM-kvalet kan förbundet lättare bekosta resorna till VM för hela truppen. Många anser att VM-kvalet ä årets roligaste tävling.

Innan kraftfälten har hunnit stabiliseras brukar de flesta idrottsorganisationer lida av friktioner. Exempel är flera inom boulen. Bland annat har det skett ständiga utbrytningar ur mer eller mindre etablerade klubbar.

Som en följd av denna turbulens har bouleklubbarna blivit små och många. Detta irriterar Riksidrottsförbundet, som vill ha stora och slagkraftiga organisationer. Försök har gjorts att organisera större klubbar. Stockholms Bouleklubb, som bildades 1985, är ett exempel på detta. Flera klubbar skulle gå ihop och administrationen skulle härigenom bli mycket bättre och framför allt kunde juniorverksamheten rationaliseras och göras mer lockande. Klubben fick in flera mycket goda spelare, men redan efter ett par år sjönk den ihop för att idag tidvis ha svårt att samla lag till seriespel och andra tävlingar. Juniorverksamheten såg lovande ut i början, men idag tycks klubben helt sakna juniorer. Liknande försök har gjorts på andra platser. De tycks oftast vara misslyckade. I Halmstad valdes en annan modell. Klubbarna slog sig ihop och organiserade SM 1985 och 1990 under namnet Halmstadalliansen. Det tycks som om boulespelare helt enkelt trivs bäst i klubbar med cirka 30-50 medlemmar. Svenska Bouleförbundet driver idag heller inte på för att slå samman klubbar till större enheter.

Juniorverksamhet

Juniorspel kom sent in i boulen. Den första juniortävlingen var Södra Halvklotets tävling Södermalm Open som 1981 innehöll en juniorklass. Samma år spelades juniorklasser för första gången i SM. Nu organiserar varje tävlingsarrangör med självaktning en juniortävling parallellt med sin öppna tävling. En juniorallsvensk genomförs för första gången 1991 och JVM organiseras likaledes 1991 i Malmö i regi av SBF. Den sistnämnda tävlingen är det största arrangemanget någonsin i Sverige. Åtminstone med avseende på kostnaderna.

Sedan mitten av 80-talet anordnas det juniorläger i de flesta distrikt och det börjar nu också växa fram ett utbyte mellan de nordiska länderna även vad gäller läger. Men då man talar om juniorer får man inte förbise det träningsläger för juniorer som organiseras av Stockholms Bouleförbund i mars 1991. I lägret deltog juniorer från alla de nordiska länderna och för första gången i Sverige t o m deltagare från Estland! Som tränare hade inbjudits 1990 års världsmästare från Marocko, Alaoui, Moufid och Laouija.

Svensk boule har även i övrigt förhållandevis goda och ymniga internationella kontakter. 1983 genomfördes på svenskt initiativ för första gången NM. Tävlingen har sedan dess återkommit varje år. Numera ordnas även JNM vartannat år, nämligen de år JVM inte organiseras. Sedan 1984 deltar Sverige i Nordsjöturneringen, som numera samlar sju nationer varje år. Svenska spelare deltar flitigt i tävlingar i grannländerna och vice versa. Inom boulen är alla licensinnehavare berättigade till att delta i alla öppna tävlingar, oavsett i vilket land de organiseras.

Boule – en sport för kvinnor

Boule kan spelas av vem som helst, sålunda även av kvinnor. Om detta råder ingen tvekan, men frågan är om boule är så jämlikt att kvinnor kan (eller bör) spela på samma villkor som män. Om detta har debattens vågor ibland gått höga under förbundets historia.

Liksom i många andra sporter kom kvinnorna i början in som följeslagare till männen. Många är de som känt sig tvungna att ta med hustrun/fästmon/sambon till banan som en sista desperat åtgärd för att utverka tillstånd att gå ut och spela ett parti boule. Detta

är numera historia. Det visade sig nämligen tidigt att boule lämpar sig alldeles utmärkt för kvinnor. Det blir i många fall lika bra som eller bättre än männen. Detta satte spår i prislister från tidiga SM-tävlingar. Den senaste svenska mästaren i öppna klassen är Agneta Sundell (trippel i Halmstad 1985).

Så bra var kvinnorna att de särskilda klasserna för kvinnor i DM och SM ifrågasattes av många. Det ansågs kvinnodiskriminerande att låta dem spela i en klass för sig. Boule kräver inga speciella fysiska förutsättningar som skulle motivera särbehandling, hette det. En motion i ärendet inflöt därför till förbundsmötet 1982. Det blev avslag. Motionären hade däremot bättre lycka året därpå. Då bestämde förbundet med knapp majoritet att damklassen skulle avskaffas vid mästerskapstävlingarna. Vad de enskilda klubbarna bestämde i samband med egna arrangemang ville förbundsmötet inte lägga sig i. Nu utbröt ett ramaskri från kvinnor, i huvudsak tillhörande den äldre generationen. Beslutet ansågs kvinnofientligt och skulle få till följd att många kvinnor skulle sluta spela tävlingsboule, menade många. Boulebyråkraterna fick kalla fötter och redan till nästa förbundsmöte togs beslutet bort och damklasserna återinfördes.

Så upphörde kampen för jämställdhet mellan könen i svensk boule. 1988 infördes till och med ett särskilt VM för damer (Sverige röstade emot). Det blev anmärkningsvärt nog en silverplats för Sveriges del. Bouleförbundet har till följd av detta bestämt att vartannat år, då VM för damer genomförts, ska det svenska damlandslaget vara med i Nordsjöturneringen som ett av fem svenska lag.

Inom Stockholms bouleförbund introducerades på försök en mixedklass i DM 1989. Fler distrikt har följt efter och från säsongen 1991 är mixeddubbel en särskild klass i SM. Någon särskild klass för flickor bland juniorer har inte efterlysts. I unga år spelar pojkar och flickor alltid tillsammans.

På rätt väg

Organisatoriskt tycks boulen vara på rätt väg. Distriktsorganisationer inrättades 1986.

Fem distrikt finns än så länge. Varje distrikt består av flera län.

Efter att ha vägrats inträde flera gånger kom SBF för första gången med i RF 1987. Först på prov, sedan som fullvärdig medlem 1989. RF hade inledningsvis flera invändningar mot SBF. Det var för få medlemmar totalt sett och också i förhållande till antalet klubbar. Verksamheten var inte tillräckligt stabil och det ansågs att den inte var helt sportslig. RF-potentaterna ansåg bland annat att det röktes för mycket i samband med boulespel.

Idag råder rökförbud på banorna och de flesta protester tycks ha stannat av. Mellan raderna kunde tidigare också utläsas, att det förekom en del alkoholförtäring i samband med boulespel. Men även detta har man kommit till rätta med.

Bouleförbundet arbetade hårt med att få bort de negativa inslagen och det arbetet kröntes med invalet i RF. SBFs tredje ordförande, Hilbert Björkdahl, kunde därmed meddela de jublande boulespelarna att spelet på allvar accepterats som en riktig idrott.

Tack vare entusiasterna

SBFs medlemstal har ökat med ca 15% årligen sedan förbundet bildades. Idag rör det sig om drygt 3 500 medlemmar. Boulen är ingen folksport, men det är en sport för vem som helst. På det sättet finns mycket kvar att göra. Skolor och pensionärsföreningar hör till de organisationer som erbjuder en stor tillväxtpotential. Under 1991 bildades klubbar i Gotlands och Kalmar län. Numera spelas boule i hela vårt avlånga land (där kom det!).

Kanske dröjer det några år till. Men det ligger inom möjligheternas gräns – boulen blir en folksport. För det talar också den stora och mycket aktiva skara som ständigt är i färd med att sprida boulen till nya platser.